

5434 SAYILI T.C. EMEKLİ SANDIĞI KANUNUNA TABİ OLAN KİMSELERİN HAK SAHİPLERİNE SAĞLANAN YARDIMLAR

Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman AYHAN*

I. GENEL OLARAK

Bilindiği üzere ülkemizde;

i. Bir hizmet akdine tabi olarak çalışanlardan işçiler, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu (1),

ii. Bağımsız olarak kendi adına ve hesabına çalışan esnaf sanat-kârlar, 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu (2),

iii. Banka ve sigorta şirketlerinde hizmet akdine tabi olarak çalışanlar, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun Geçici 20. Maddesine göre «Vakıf» şeklinde kurulan Emekli Sandıkları ve

iv. Kamu kesiminde statü hukukuna tabi olup da «Devlet Memuru» olarak çalışanlar da, 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu (3),

Tarafından sosyal güvenlik haklarına kavuşmuşlardır. Nitekim, 1982 Anayasamızın (4) 60. maddesi de; «Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir./ Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.» hükmündedir. Böylece devlet, toplumumuzun

(*) Kütahya İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi.

(1) RG., 29,30,31 Temmuz 1964 ve 1 Ağustos 1964, S. 11766, 11767, 11768, 11769,

(2) RG., 14 Eylül 1971, S. 13956.

(3) RG., 17 Haziran 1949, S. 7235.

(4) R.G., 9 Kasım 1982, S. 17863.

çeşitli kesimlerinde çalışan insanların sosyal güvenliğe kavuşmasını üstlenmiş ve bu üstlendiği görevi yerine getirmeye çalışmıştır.

Ancak, sosyal güvenlikle ilgili mevzuatlarımız yalnız çalışanları değil, çalışan kimselerin geçindirmekle yükümlü olduğu kimseleri de kapsama alarak, onlara da sosyal güvence olanağı tanımıştır. Amaç, çalışan kimsenin geçindirmekle yükümlü olduğu kimselere gelir güvencesi vererek, gelecek endişesini ortadan kaldırmaktır. Bu amacın gerçekleşmesi halinde, toplumsal huzur, barış ve refahın da sağlanmasında katkıda bulunmuş olacaktır. O nedenle çalışmamız, «5434 Sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanununa Tabi Olan Kimselerin Hak Sahiplerine Sağlanan Yardımlar»'ı içermektedir.

II. HAK SAHİPLERİ

5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanununun 67. maddesi, hak sahiplerini;

- i. Karı,
- ii. Koca,
- iii. Çocuklar,
- iv. Ana ve
- v. Baba,

şeklinde belirtmiştir. Şu halde, bunlara kısaca değinmekte yarar olacaktır.

1. Dul Eş

Eşden kasıt, aralarında Medeni Kanun (5) hükümlerine göre evlenme akdi kurulmuş kişidir. Kanunun ilgili madde hükmü; «İlan talebi kendisine vâki olan belediyenin reisi, yahut evlenme işlerine memur ettiği vekill veya ihtiyar heyeti itiraz eden bulunmazsa, evlenecek erkek ve kadının talebi ile evlenmeyi akd veya ilânın icra olduğuna dair bir vesika itası ile mükelleftir./ Evlenmenin men'i davası ikame edilmediği veya reddedildiği takdirde dahi hüküm böyledir. İlân vesikası, evlenecekler vesika tarihinden itibaren altı ay içinde, Türkiye'nin her tarafında belediye reislerinin, yahut reislerin evlenme işlerine memur ettiği vekillerinin huzurunda evlenebilmek

(5) RG., 4 Nisan 1926, S. 339.

selâhiyetini verir.» (M.K' Md. 105) hükmündedir. Şu halde, bu maddede hükmüne göre evlenerek ölen kimse erkek ise karısı, kadın ise kocası dul eş olarak kabul edilir.

2. Çocuklar

Emekli Sandığı Kanununun 67. maddesinde konu olan çocukların kimler olduğu, Aynı Kanununun 73. maddesinde açıklığa kavuşturulmuştur. İlgili madde hükmü;

- i. Nesebi sahih,
- ii. Nesebi tashih edilmiş,
- iii. Evlat edinilmiş,
- iv. Nesebi sahih olmayan,
- v. Tanınmış ve
- vi. Babalık davası ile hükmen tanınmış,

çocukları, hak sahibi niteliğinde öngörmüştür. Şu halde bunları kısaca açıklamada fayda vardır.

i. **Nesebi Sahih Çocuklar:** Bunlar evlilik mevcutken ya da evliliğin sona ermesinden itibaren üçyüz gün içinde doğan çocuklardır.

ii. **Nesebi Tashih Edilmiş Çocuklar:** Evlilik birliği dışında doğan çocukların anne ve babalarının birbirleriyle evlenmeleri, birbirlerine evlenmeyi vaad etmiş bir kadınla erkekten herhangi birinin ölümü ya da evlenme ehliyetini kaybetmesi yüzünden evlenemiyen ana ve babadan doğan çocukların hakim kararıyla nesebinin tashihi mümkündür. Bu nedenle. kanuna göre hakim kararıyla nesebi tashih edilen çocuklar da nesebi sahih çocukların bütün haklarına sahip olacaklardır.

iii. **Evlat Edinilmiş Çocuklar:** Bunlar, sahih nesepli çocuklar gibi ana ve babadan hak sahibi olacaklardır. Çünkü, Medeni Kanunun 447/I. maddesi; «Evlatlık ve füruu, kendisine evlat edinen kimseye; nesebi sahih füruu gibi mirasçı olurlar» hükmündedir.

iv. **Nesebi Sahih Olmayan Çocuklar:** Bunlar, ana ve baba arasında evlilik bağı bulunmayan çocuklardır. Ancak, çocuğun nesebinin belli olmasında ana bakımından kesinlik olabilir. Buna göre, çocuğun anası onu doğuran kadındır (M.K. Md. 290). Bu bakımdan, nesebi sahih olmayan çocukların Emekli Sandığı Kanunu haklarından yararlanmasında tereddüt olmayacaktır (E.S.K. Md. 73/ç).

v. **Tanınmış Çocuklar:** Çoğu kez sorun baba bakımından ortaya çıkmakta ve çocuğun nesebi babası bakımından sahih olmamaktadır. Ancak bundan, çocuğun babasının ilelebet belli olmayacağı sonucunu çıkarmamalıdır. Bazen baba kendiliğinden ortaya çıkar ve babalığını «tanır». Böylece, çocuğun babası ile kan bağı belli olur ve Emekli Sandığı Kanununa göre hak sahibi olur (E.S.K. Md. 67,77/d).

vi. **Babalık Davası ile Hükmen Tanınmış Çocuklar:** Bazen, nesebi, sahih olmayan çocuğun babasına karşı dava açılarak babalığına hükümlenir. Böylece, hakim kararı ile babalığı hükme bağlanan çocuk, sözkonusu Kanuna göre hak sahibi olur (E.S.K. Md. 73/e).

Ayrıca, Emekli Sandığı Kanununa göre hak sahibi olan çocukları; erkek, kız ya da çocukların ölüm tarihinden sonra doğması gibi hallerini de incelemek yararlı olacaktır.

i. **Erkek Çocuklar Bakımından:** Erkek çocukların hak sahibi olabilmesi için, ölüm tarihinde;

- i. 18 yaşını,
- ii. Orta öğrenimde 20 yaşını ve
- iii. Yüksek öğrenimde 25 yaşını,

doldurmamış olması gerekir. Ölüm tarihinde öğrenimde olmamaları nedeniyle hak sahibi olmayan erkek çocuklar sonradan öğrenime başlarsa, izleyen aybaşından itibaren aylığa hak kazanırlar. Orta öğrenimi bitirdikten sonra, 20 yaşını doldurmadan ilk ders yılında yüksek öğrenime başlayan çocukların hak sahipliği devam eder ve aylıkları ödenir (E.S.K. Md. 74/III,IV).

Orta öğrenimden sonra yurt dışında yüksek öğrenime girebilmek için, yabancı dil öğrenimi amacıyla geçirilen sürenin en çok bir yılı için aylık ödenir. Master ve lisans üstü uzmanlık öğrenim sürelerinin ise tamamı yüksek öğrenimden sayılarak aylık ödenmesine devam olunur. İkinci kez yüksek öğrenim, master, doktora ya da yüksek lisans öğrenimi görenlere tekrar aylık ödenmez (E.S.K. Md. 74/V,VI). Ayrıca, iştirakçinin ölümü tarihinde, tedavisi olanaksız hastalık ya da sakatlığı nedeniyle çalışmayan erkek çocuklara, yaşları ne olursa olsun aylık bağlanır. Bunun gerçekleşmesi için de, çocukların muhtaç durumda olmaları ve durumlarının sağlık kuruluşunca onaylanacak raporla saptanması gerekir. Aylık, kendilerinin veli ya da vasilerinin sandığa başvurularını izleyen aybaşından başlanarak bağlanır (E.S.K. Md. 74/VII).

ii. **Kız Çocukları Bakımından:** Kız çocukların hak sahibi olabilmesi için iştirakçinin ölümü tarihinde evli olmamaları yeter, ayrıca yaş ya da öğrenim durumuyla ilgili bir koşul aranmaz. Kız çocukları sonradan evlenirse aylıkları kesilir. Sonradan boşanmaları ya da dul kalmaları halinde aylık tekrar bağlanır. Ölüm tarihinde evli olmaları nedeniyle aylık bağlanamamış kız çocukları sonradan boşanır ya da dul kalırsa aylık bu tarihi izleyen aybaşından itibaren bağlanır. Gerekiirse aylıklarda yeniden düzeltmeler yapılır (E.S.K. Md. 75).

iii. **Ölüm Tarihinden Sonra Doğan Çocuklar Bakımından:** Emekli Sandığı Kanununa tabi olan iştirakçinin ölümü tarihinde hamile olan eşin doğuracağı çocuğa da, doğumu izleyen aybaşından itibaren aylık bağlanır. Ölümünden sonra mahkemece babalığa hükmolunan çocuklar hakkında da bu hüküm uygulanır (E.S.K. Md. 76).

3. Ana ve Baba

Ölen iştirakçilerin, Sandığa bağlı olmayan ana ve babaları ile ölüm tarihinde muhtaç ve 65 yaşını doldurmuş babalarına, hak sahibi olarak, Sandığa başvuru tarihini izleyen aybaşından itibaren aylık bağlanır. Muhtaç babalardan çalışamayacak derecede malul olanlar hakkında 65 yaş koşulu aranmaz. Aylık bağlanan babanın ölümü halinde bunun aylığı, muhtaç ise anneye bağlanır (E.S.K. Md. 72/I,II).

Ölüm tarihinde evli olmaları sebebiyle aylık bağlanamamış olan anne, sonradan boşanır ya da dul kalırsa ve muhtaç durumdaysa, hak sahibi olarak kendisine aylık bağlanır. Ölüm tarihinde 65 yaşını doldurmamış ya da malul ve muhtaç olmayan babalara, hak sahibi sayılmadıkları için bağlanamayan aylıklar, bunların 65 yaşını doldurmaları ya da malul ve muhtaç duruma düşerek, Sandığa başvurduklarında, aylık Sandığa başvurularını izleyen aybaşından başlanarak ödenir (E.S.K. Mad. 72/III). Görevleri nedeniyle geride dul ve yetim bırakmadan hayatlarını kaybetmiş bulunan iştirakçilerin muhtaç baba ya da analarına ölüm tarihini takip eden aybaşından geçerli olarak aylık bağlanır (E.S.K. Md. 72/IV).

III. HAK SAHİPLERİNE SAĞLANAN YARDIMLAR

Bunları aşağıda görüleceği üzere;

- i. Dul ve yetim aylığı,
- ii. Sağlık yardımları,

iii. Ölüm yardımı ve

iv. Evlenme ikramiyesi,

şeklinde inceleyebiliriz.

1. Dul ve Yetim Aylığı

Dul ve yetim aylığını, T.C. Emekli Sandığı Kanununu gözönünde bulundurarak çeşitli hallerde inceleyebiliriz. Bunlar, aşağıda görüleceği üzeredir.

A. Aylık Bağlanacak Haller

İştirakçinin ölümü halinde, aşağıda belirtilen durumlardan birisi gerçekleşiyorsa, ölüm tarihinde aylığa hakkı olan dul ve yetimlerine, dul ve yetim aylığı bağlanır (E.S.K. Md. 66).

i. Cumhurbaşkanı iken ya da ayrıldıktan sonra,

ii. En az on yıl fiili hizmeti olan,

iii. Emekli, adi malullük ya da vazife malullüğü aylığı almakta olan ya da hak etmiş bulunan,

iv. Vazifeden doğma nedenlerden ya da bu nedenlerden doğan kaza ya da yaralanma üzerine tedavi ya da ameliyat sırasında,

v. Muvazzaf, yedek ya da gönüllü erlerin vazifeden doğma nedenlerden ya da bunlara bağlı tedavi ya da ameliyat sırasında,

vi. Elerden vazife malullüğü aylığı almakta olan ya da hak etmiş bulunan,

vii. Fiili hizmet süreleri en az on yıl olup, kesenekleri geri verilmemiş ve 60 yaşını doldurmamış olanlar,

viii. Vazife malullüğü durumu ortadan kalktığı için aylığı kesilmiş yeni görev almamış olanlardan on fiili hizmet yılını doldurmamış olanlar.

B. Aylık Bağlanmayacak Haller

Bazı hallerin gerçekleşmesiyle dul ve yetimlere aylık bağlanmaz. Bunlar;

i. İştirakçiyi kasten ve haksız yere öldüren ya da öldürmeye teşebbüs eden ya da adi malul hale getirenler,

ii. İştirakçiye ya da ailesine karşı ağır bir cürüm işlemesinden ya da bunlara karşı kanuni görevlerini yerine getirmede büyük kusuru dolayısıyla mirastan mahrum edilenler,

iii. Evlenen kız ve erkek çocuklar ile sonradan evlenen eşlerdir (E.S.K. Md. 77).

C. Gaiplik Halinde Aylık Bağlanması

Emekli Sandığı iştirakçisinin gaipliğine karar verilirse, fiili hizmet süresi onbeş yıl ve daha fazla onlanların dul ve yetimlerine, dul ve yetim aylığı bağlanır. Bunun için hak sahiplerinin gaiplik hükmünü kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde sandığa başvurusu zorunluluğu vardır. Sandığa başvuru bir yıl içinde yapılmışsa, aylık gaiplik kararını izleyen aybaşından, bir yıl geçtikten sonra yapılmışsa, sandığa başvuruyu izleyen aybaşından itibaren bağlanır. Gaip ortaya çıkar ve bir yıl içinde, emeklilik hakkı tanınan bir göreve atanırsa, iştirakçi statüsüne tekrar girer. Gaiplikleri sırasında dul ve yetimlerine ödenmiş olan aylıklarını ya da toptan ödemenin tamamı, adlarına borç yazılıp, aylıklarından, ölümlerinde ise dul ve yetimlerine bağlanacak aylıklardan % 10 kesilerek alınır (E.S.K. Md. 78/I,II).

Emeklilik hakkı tanınan göreve bir yıl içinde atanmayanların Sandıkla ilişkileri kesilir. Ödemiş oldukları kesenek toplamından, dul ve yetimlerine ödenen aylıklar düşülür, kalanı kendilerine iade edilir. Dul ve yetimlerine ödenen aylıklar keseneklerden fazlaysa, fark istenmez. Emekli, adi malullük ya da vazife malullüğü aylıklarından birini almaktayken, gaipliklerine hükmedilenlerin dul ve yetimlerine aylık bağlanır. Gaiplikleri kalkarsa aylıkları kendilerine ödenir (E.S.K. Md. 78/IV,V).

Harp te kaybolan iştirakçinin dul ve yetimlerine, vazife dolayısıyla ölmüş olanlar gibi gaipliğin hükme bağlandığı tarihi izleyen aybaşından itibaren aylık bağlanır. Bunların fiili hizmet süreleri onbeş yıldan az olduğundan dul ve yetimlerine toptan ödeme yapılmışsa ödenen para, bağlanan aylık toplamından indirilir. Kalanı, aylıklarından dörtte bir kesinti yapılarak geri alınır. Harp malulü sayılabilecek halde kaybolanların dul ve yetimlerine gaiplik kararındaki gaiplik kararını izleyen aybaşından itibaren birinci derece harp malullüğü aylığı üzerinden aylık bağlanır ve harp malullüğü zammı ödenir (E.S.K. Md. 78/VII,VIII).

Gaiplikleri dolayısıyla dul ve yetimlerine aylık bağlananların, gaiplikleri sona ererse, bağlanan aylıkları, gaipliğin sona ermesini

izleyen aybaşından itibaren kesilir, ödenmiş aylıklar geri alınmaz. Harp malulü sayılanların durumları, Genel Kurmay Başkanlığınca bildirilenler için mahkemenin gaiplik kararı beklenmeksizin, gaiplik hükümleri derhal uygulanır (E.S.K. Md. 78/IX,X).

D. Emeklilik Hakkı Düşen Ya da Kesilenlerin Dul ve Yetimlerine Aylık Bağlanması

Emekli Sandığı Kanununa göre emeklilik hakkı düşen iştirakçilerden fiili hizmet süresi en az yirmi yıl olanlarla, aylıkları kesilen emekli adi malul ya da vazife malullerinin Türkiye'de Türk vatandaşı olarak kalan dul ve yetimleri, muhtaç durumdaysalar, bir yıl içinde, sandığa başvurmaları halinde, kendilerine, başvurularını izleyen aybaşından itibaren aylık bağlanır. Muhtaçlık durumunun ortadan kalkması halinde aylık kesilir (E.S.K. Md. 80).

E. Aylık Oranları

Sandık mevzuatına göre dul ve yetim aylıklarının hesabında, ölene bağlanmış ya da bağlanacak emeklilik, adi malullük ya da vazife malullüğü aylığı esas alınır ve bu aylık sağ kalanlar arasında aşağıdaki oranlarda dağıtılır (E.S.K. Md.68).

i. Aylık alacak çocuk yoksa, eşe % 75; çocuk varsa % 50, çocuk ve ana babadan her biri için % 25,

ii. Ölenin eşi ve tek yetimi varsa eşe % 60, çocuğa % 30 oranında,

iii. Ölenin önceki eşinden olan çocuklarına, hem anadan hem babadan yetim kalanlara ya da af yasaların göre tescil edilen çocuklarına % 30 oranında,

iv. Sonradan, ana ve babadan yetim duruma düşen çocuklara % 30 oranında,

v. Emekli, adi malullük, vazife malullüğü aylığı alan ya da iştirakçi olan dul eşe %50 oranında aylık bağlanır. Bu oranlara göre bağlanacak dul ve yetim aylıkları toplamı, bunlara esas olan aylıklardan fazla olamaz. Gerekirse aylıklardan oranlı olarak indirim yapılır.

vi. İştirakçinin eşi yoksa ya da aylığa hak kazanmamışsa, bunların payı da, çocuklarda, ana babanın aylığına eşit olarak eklenir. Ancak yetim bir kişiyse % 50'sini, iki kişiyse % 80'ini, üç kişiyse % 100'ünü geçemez. Dul ve yetim aylıklarının yükseltilmesini gerekti-

ren bir durumun doğması ya da yeniden aylığa hak kazanılması yahut ödenmekte olan aylıkların kesilmesi hallerinde bu esaslara göre aylıklar yeniden hesaplanır.

vii. İştirakçi karı ya da koca eşinden 30 yaş veya daha büyük ise ölümünde eşine yarı nispetinde aylık bağlanır. Ancak, evlenme akdi en az 10 yıl evvel yapılmış ya da çocukları olmuşsa bu indirim yapılmaz. Emekli olduktan sonra evlenenler hakkında dahi aynı hükümler uygulanır (E.S.K. Md. 71).

F. Aylığın Kesilmesi

Aşağıdaki durumların gerçekleşmesi halinde dul ve yetim aylıkları kesilir (E.S.K. Md. 92,93).

i. Türk vatandaşlığından çıkarılan ya da çıkan, Türk vatandaşlığını bırakarak yabancı vatandaşlığa geçenler,

ii. Eş, ana kız ve erkek çocuklardan evlenenler,

iii. 18, ortaöğretimde 20, yükseköğretimde 25 yaşını bitiren erkek çocuklar,

iv. İştirakçi duruma geçenler,

v. Emekliliğe tabi göreve başlayanların dul ve yetim aylıkları, bu hallerin ortaya çıktığı aybaşından itibaren kesilir. Kesilme nedeni ortadan kalkarsa, aylık yeniden bağlanır.

2. Sağlık Yardımları

Emekli, adi malul ve vazife malullüğü aylığı bağlanmış olanlarla bunların bakmakla yükümlü buldukları eşleri, çocukları, ana ve babaları ile dul ve yetim aylığı bağlananlar genel sağlık sigortasıyla sağlık yardımı olanağı yapılanaya kadar, hastalanmaları halinde resmi sağlık kurumlarında muayene ve tedavi edilirler. Konu, 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanununda 8 Temmuz 1971 tarihinde, 1425 sayılı Kanunla (6) eklenen geçici 139. maddeyle düzenlenerek ele alınmıştır. Daha sonra, aynı madde hükmüne göre çıkartılan, «Emekli, Adi Malullük veya Vazife Malullüğü Aylığı Bağlanmış Olanlarla, Bunların Kanunen Bakmakla Yükümlü Buldukları Aile Fertleri Dul ve Yetim Aylığı Alanların Muayene ve Tedavileri Hakkında Tüzük»'le (7), yapılacak sağlık yardımlarının kapsamı ve çerçevesi saptanmıştır.

(6) RG., 11 Temmuz 1971, S. 13892.

(7) R.G., 16 Temmuz 1973, S. 14596.

Sağlık yardımlarının kapsamına;

i. Hekim muayenesi, klinik ve laboratuvar incelemeleri,

ii. Gerekliğinde sağlık kurumlarına yatırma,

iii. Tedavi süresince gerekli ilaç ve iyileştirme araçlarının sağlanması girer (E.S.K. Geçici Md. 139/A,B,C).

Ayakta ya da meskende tedavi durumunda kullanılacak ilaç bedellerinin % 10'u aylık alanlarca karşılanır. Ancak, resmi sağlık kurulu raporuyla belirlenen tüberküloz, kanser, kronik böbrek, akıl hastalıkları, organ nakli ve bunlar gibi uzun süreli tedaviye ihtiyaç gösteren hastalıkların ayakta ya da meskende tedavileri sırasında kullanılmasına gerek duyulan ilaçlardan hayati önemde oldukları Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca saptanan bedellerinin tamamı sandık tarafından karşılanır (E.S.K. Geçici Md. 139/III). Ayrıca Emekli Sandığı, iştirakçilerine ve onların geçindirmekle zorunlu olduğu kimse-lere;

i. Kaplıca ve içmece tedavisi,

ii. Gözlük camı ve çerçevesi,

iii. Diş tedavisi,

iv. İşitme cihazı,

v. Konuşma cihazı,

vi. Malul aracı,

vii. Vücut organ protezleri,

viii. Kalp pili ve kalp kapağı gibi

Sağlıkla ilgili yardımlar da yapar.

3. Ölüm Yardımı

Ölüm yardımı, 5434 sayılı Kanuna 7 Ocak 1959 tarihinde 7184 sayılı Kanunla (8) eklenen ek maddeyle düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre, emekli, adi malullük ya da vazife malullüğü aylığı alanların ölümü halinde sağlığında beyannameyle gösterdiği kimseye, beyanname vermemiş ise ailesine, almakta olduğu emekli aylığının bir aylık tutarı tediye emri beklenmeksizin yardım olarak Sandık tarafından ödenir. Bu yardım haciz ve temlik edilemez.

(8) RG., 14 Ocak 1959, S. 10108.

4. Evlenme İkramesi

Evlenmeleri sebebiyle dul ve yetim aylığı kesilen eş ve kız çocuklarla anaya, bir defaya mahsus olmak üzere almakta oldukları dul ya da yetim aylıklarının iki yıllık tutarı evlenme ikramiyesi olarak ödenir. Burada görüleceği üzere, evlenme ikramiyesi olarak ödenir. Burada görüleceği üzere, evlenme ikramiyesi yalnız dul ve yetim aylığı almakta olan dul eş ile kız çocuklarına ve anaya tanınmış bir yardımdır. Erkek çocuklara bu hak tanınmamış ve verilmemektedir. Evlenen eş ya da kız çocuk, iki yıldan önce boşanır ya da evliliğin butlanına yahut feshine karar verilirse, bunlara tekrar aylık bağlanır. Ancak, iki yıllık sürenin kalan kısmı için peşin ödenmiş ikramiye geri alınır. Bu süreyle ilgili kısım tahsil edilinceye kadar aylık ödenmez (E.S.K. Md. 90/1,II).

SONUÇ

Yapmış olduğumuz bu çalışmanın sonucu olarak, aşağıda bulduğumuz önerilerin gözönünde bulundurulması, konumuz bakımından yararlı olacağı inancı içersindeyim. Şöyleki;

i. Emekli Sandığı iştirakçisinin gaipliğine karar verilirse, fiili hizmet süresi onbeş yıl ve daha fazla olanların dul ve yetimlerine, dul ve yetim aylığı bağlanır (E.S.K. Md. 78/1). Buradaki onbeş yıllık fiili hizmet süresi, hak düşürücü ya da hakkın elde edilmesiyle ilgili bir süredir. Eğer iştirakçinin onbeş yıl değilde ondört yıl fiili hizmet süresi varsa, hak sahipleri dul ve yetim aylığı alamayacaklar ve sürekli gelir kayıplarına uğrayacaklardır. Bu kaybın önüne geçmek için bağlayıcı onbeş yıllık fiili hizmet süresinin yumuşatılarak «on yıla» indirilmesi sağlıklı olacaktır. Aksi takdirde, hak sahiplerini ya da gelir yoksunluğu içersinde bırakarak, sefalet ve fakirliğin içersine itilmeleri kaçınılmaz olacaktır.

ii. Emekli Sandığı Kanununun 139. maddesinin (c) fıkrası; «Tedavi süresince gerekli ilaç ve iyileştirme araçlarının sağlanması» hükümünü getirmiş ve ayakta ya da meskende tedavi durumunda kullanılacak ilaç bedellerinin % 10'u aylık alanlarca karşılanır, şeklinde aynı madde belirtmiştir. 1982 Anayasamızın (9) 53/III'ü; «Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak;

...» hükmünü getirmiştir. Devlet, görevini yerine getirmede Anayasa'ya hükümlülük altına girdiğine göre ilaç bedellerinin % 10'unun aylık alanlarca karşılanmaması gerekir. Bu bedelin de Devlet tarafından karşılanması, «Hukuk Devleti»'ne, «Sosyal Hukuk Devleti» anlamını kazandırmada örnek bir uygulama olacaktır.

iii. İştirakçilerin hak sahiplerine yapılacak olan sağlık yardımlarının daha etkin ve yararlı olabilmesi için, sağlık ocaklarında çalışan nitelikli sağlık personel sayısını arttırarak, araç ve gereç bakımından da iyileştirilmelidir.

iv. Hak sahiplerine yapılacak olan dul ve yetim aylığı ödemelerinde, bankaların önünde sabahın erken saatlerinde yüzlerce insanın kuyrukta beklediğine çoğu kez tanık olmaktadır. Bu beklemler sırasında, aşırı yorgunluk, stres ve yaşlılık gibi nedenlerden dolayı kalp kriziyle ölümlere dahi sebep olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla tatlı bir anı yaşayalım (para alacağız) diye, acı bir anı yaşamak (ölüm) da kaçınılmaz olacaktır. Haliyle, ödemelerde banka sayısının artırılması ya da kuyruklara neden olmayacak bir ödeme sisteminin gerçekleştirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.